

ธุรกิจเกษตร
AGRICULTURE BUSINESS

จำเนียร บุญมาก *

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME's) กับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

ตอนที่ 1 : ความหมาย โครงสร้าง และความสำคัญของ SME's

บทนำ

จากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศแถบภูมิภาคอาเซียนในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้เกิดผลกระทบต่อหลาย ๆ ประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศไทย พบว่าในปี พ.ศ. 2541 ได้รับผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น มูลค่าของเงินบาทที่ลดลงเมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ (-40.2%) การลดลงของดัชนีตลาดหลักทรัพย์ (-48.0%) มูลค่าการนำเข้าที่ลดลง (-39.5%) อัตราการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น (8.8%) เป็นต้น (Ricardo Saludo and Assif Shameen, 1998 : 41) รวมทั้งยังทำให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศระหว่างปี พ.ศ. 2539 - 2542 ลดลงอีกด้วย โดยอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2539 - 2542 เท่ากับ 6.7, -0.3, -6.4 และ -0.2 (ตัวเลขพยากรณ์) ตามลำดับ และยังมีผลทำให้อัตราเงินเฟ้อของประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2539 - 2542 เพิ่มขึ้น โดยอัตราเงินเฟ้อปี พ.ศ. 2539 - 2542 เท่ากับ 5.8, 5.6, 10.5 และ 7.0 (ตัวเลขพยากรณ์) ตามลำดับ (Ricardo Saludo and Assif Shameen, 1998 : 52 - 55) นอกจากนี้ยังทำให้ในปี พ.ศ. 2541 ประเทศไทยมีประสิทธิภาพทางการแข่งขันในตลาดโลก ลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2540 โดยปี พ.ศ. 2540 มีลำดับการแข่งขันอยู่ในลำดับที่ 29 แต่ในปี พ.ศ. 2541 ลำดับการแข่งขันลดลงไปอยู่ในลำดับที่ 39 (Anonymous, 1998 : 8)

จากผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ทำให้หลาย ๆ หน่วยงานทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน กล่าวถึงเรื่อง "วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Sized

Enterprises)" หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า "เอส เอ็ม อี (SMEs)" กันค่อนข้างมาก แม้กระทั่งพรรคการเมืองบางพรรคก็ยังใช้เรื่องนี้เป็นจุดขายของพรรคในการหาเสียงอีกด้วย เหตุที่ SMEs เป็นที่กล่าวขวัญกันมากในขณะนี้เนื่องจากเป็นที่รู้ ๆ กันว่าในสภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยเช่นนี้ ธุรกิจขนาดใหญ่ไม่มีกำลังทุนเพียงพอในการขยายการผลิตได้อย่างครบวงจรเหมือนกับในช่วงที่เศรษฐกิจกำลังเฟื่องฟูได้ ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาธุรกิจ SMEs ที่ถือได้ว่าเป็นฐานของเศรษฐกิจ โดยรวมของประเทศ เป็นทั้งแหล่งผลิตและแหล่งรองรับแรงงานที่มีขนาดใหญ่ ให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะเป็นพลังสำคัญในการรับช่วงการผลิตให้กับธุรกิจขนาดใหญ่ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพื่อที่จะให้เกิดระบบการผลิตที่ครบวงจรและมีต้นทุนที่ต่ำลง อันจะทำให้อุตสาหกรรมของไทยสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นได้

ความหมายของ SMEs

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในปัจจุบันนี้ยังไม่มี ความหมายของ SMEs ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยแต่ละหน่วยงานก็จะมีเกณฑ์ของตัวเองที่ใช้กำหนดความหมายของ SMEs แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งขนาดของธุรกิจโดยทั่ว ๆ ไป จะแบ่งโดยใช้เกณฑ์ของจำนวนแรงงาน และสินทรัพย์ถาวร (ดูตารางที่ 1) หรืออาจจะแบ่งโดยใช้เกณฑ์ตามประเภทของธุรกิจ ก็จะแบ่งได้เป็นการผลิต การค้า และการบริการ (ดูตารางที่ 2)

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด ภาควิชาบริหารธุรกิจและการตลาดการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ตารางที่ 1 : การจำแนกขนาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามสินทรัพย์และแรงงาน

หน่วยงาน	ขนาดกลาง		ขนาดย่อม	
	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)	สินทรัพย์ถาวร (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.)	ไม่มี	ไม่มี	ไม่เกิน 50	ไม่ระบุ
บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม	ไม่มี	ไม่มี	ไม่เกิน 50	ไม่ระบุ
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	20 - 100	50 - 200	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 50
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	20 - 100	50 - 200	ไม่เกิน 20	ไม่เกิน 50
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	100 - 500	ไม่ระบุ	ไม่เกิน 100	ไม่ระบุ
ธนาคารแห่งประเทศไทย	ไม่เกิน 500*	ไม่ระบุ	ไม่เกิน 50	ไม่ระบุ

หมายเหตุ : *เฉพาะเงินให้กู้ผ่านบริษัท

ที่มา : ปรับปรุงจาก สมชัย ดันติชนวัฒน์ (2542 : 26) ; บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2541 : 51).

ตารางที่ 2 : การจำแนกขนาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามประเภทของธุรกิจ

ประเภท	ขนาดกลางและขนาดย่อม	ขนาดย่อม
1. การผลิต ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	
2. การค้า		
- ค้าส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
- ค้าปลีก	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ไม่เกิน 30 ล้านบาท
3. การบริการไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	

ที่มา : ปรับปรุงจาก พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล (2542 : 122).

จากความหมายของ SMEs ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อจำกัดในการศึกษาเรื่อง SMEs เป็นอย่างมาก เพราะทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันออกไปตามเกณฑ์การแบ่งขนาดที่แตกต่างกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วนิยมใช้จำนวนแรงงานและสินทรัพย์ถาวรของธุรกิจ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งขนาดของ SMEs

โครงสร้าง SMEs ของไทย

โดยส่วนใหญ่แล้ว SMEs ของไทยจะดำเนินการโดยผู้

ประกอบการที่เป็นคนไทยเอง มีจำนวนไม่มากนักที่ร่วมลงทุน และใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ กับผู้ประกอบการจากต่างประเทศ ผู้ประกอบการ SMEs จะมีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ในการทำงานโดยเฉลี่ยประมาณ 15 ปี และส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป โดยจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการ SMEs ที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จะมีประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาที่สูงกว่าผู้ประกอบการ SMEs ในเขตภูมิภาค อื่น ๆ (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 : ประสบการณ์ในการทำงานและระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ SMEs

ภาค	ประสบการณ์ทำงาน (ปี)	อัตราส่วนระดับการศึกษา (%)				
		ปริญญาตรีขึ้นไป	ปวช./ปวส.	มัธยม	ประถม	อื่น ๆ
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	18	46	12	15	20	7
ภาคเหนือ	15	39	11	20	29	1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	13	21	15	19	39	6
ภาคใต้	13	14	18	27	39	2
ภาคตะวันออก	11	29	10	7	50	4
ภาคกลาง	16	12	13	20	50	5
เฉลี่ย	15	28	13	18	36	5

ที่มา : ปรับปรุงจาก บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2541 : 55).

สำหรับรูปแบบองค์กรของ SMEs ของไทย ส่วนใหญ่จะมีการจดทะเบียนในลักษณะของบุคคลคนเดียวและห้างหุ้นส่วนจำกัด โดยมีสัดส่วนรวมกันสูงถึงร้อยละ 57.3 ซึ่งในสัดส่วนดังกล่าวเป็นการจดทะเบียนธุรกิจในรูปแบบของบุคคลคนเดียวสูงถึงร้อยละ 39.1 แสดงให้

เห็นถึงลักษณะการบริหารงานของผู้ประกอบการ SMEs ที่เป็นไปในรูปแบบการบริหารทุกอย่างเพียงคนเดียวหรือเป็นธุรกิจที่การบริหารงานเป็นบุคคลภายในครอบครัว (ดูตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 : รูปแบบการจดทะเบียนของ SMEs แบ่งตามภูมิภาค

ภาค	รูปแบบการจดทะเบียนธุรกิจ					
	บุคคลคนเดียว		ห้างหุ้นส่วนจำกัด		บริษัทจำกัด	
	จำนวน(ราย)	%	จำนวน(ราย)	%	จำนวน(ราย)	%
กรุงเทพฯและปริมณฑล	21	5.6	76	20.1	281	74.3
ภาคเหนือ	53	40.5	34	26.0	44	33.6
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	64	55.2	25	21.6	27	23.3
ภาคใต้	72	75.1	16	16.7	8	8.3
ภาคตะวันออก	41	39.8	11	10.7	51	49.5
ภาคกลาง	142	78.5	21	11.6	18	9.9
รวมจำนวนที่สำรวจ	393	39.1	183	18.2	429	42.7

ที่มา : ปรับปรุงจาก บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2541 : 57).

แหล่งเงินทุนสำหรับการดำเนินธุรกิจของ SMEs จะมาจาก 2 แหล่ง คือ แหล่งเงินทุน ภายในของกิจการ และแหล่งเงินทุน ภายนอกของกิจการ แหล่งเงินทุนภายใน ได้แก่ เงินทุนจาก เจ้าของกิจการ และผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินงาน โดยแหล่งเงินทุน ภายในจะมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 32 ของแหล่งเงินทุนที่ใช้ดำเนิน ธุรกิจทั้งหมด ส่วนแหล่งเงินทุนภายนอกส่วนใหญ่จะกู้ยืมจาก ธนาคารพาณิชย์ของเอกชน คิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมากู้ยืมจาก ธนาคารของรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 9 นอกจากนี้ยังพบว่าเงินลงทุนของ SMEs มาจากแหล่งเงินทุนนอกระบบ เช่น การกู้ยืมจากญาติมิตร หรือการกู้ยืมจากแหล่งเงินที่มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง คิดเป็นสัดส่วนที่ สูงถึง ร้อยละ 10 ของแหล่งเงินทุนที่ใช้ดำเนินธุรกิจทั้งหมด (ดูตาราง ที่ 5)

ความสำคัญของ SMEs ในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

จากการศึกษาของธนาคารโลก (World Bank) พบว่า โดยทั่วไปแล้วธุรกิจ SMEs มีอัตราการเพิ่มของประสิทธิภาพการผลิต ในอัตราที่สูงกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ (ปรัศน์, 2542 : 57) และปัจจุบันพบว่าธุรกิจ SMEs ของไทยมีเกือบ 400,000 ราย คิดเป็นสัดส่วนถึง ร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ประกอบการทั้งหมดในประเทศ (นฤตม์, 2542 : 28) ซึ่งจากตัวเลขของจำนวนโรงงานที่แจ้งกับกรมแรงงานนั้น

ตารางที่ 5 : แหล่งที่มาของเงินทุนของ SMEs

แหล่งเงินทุน	สัดส่วนเงินทุน (%)
1. ธนาคารพาณิชย์เอกชน (รวมธนาคารต่างประเทศ)	44.6
2. เงินทุนส่วนตัว และกำไรจากการดำเนินงาน	32.3
3. ธนาคารของรัฐบาล (ธกส. ธอส. ธ.ออมสิน)	8.9
4. สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (บอย. บริษัท ธสน.)	1.5
5. เงินทุนต่างประเทศ	1.4
6. บริษัทเงินทุน / บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	1.4
7. สินเชื่อพิเศษตามโครงการของรัฐบาล	0.3
8. แหล่งเงินทุนนอกระบบ	9.6
รวม	100

ที่มา : ปรับปรุงจาก บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2541 : 60).

ปรากฏว่าจากจำนวนโรงงาน 130,000 แห่งนั้น เป็นโรงงาน อุตสาหกรรม ขนาดกลางและขนาดย่อมประมาณ 127,400 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 98 ของโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งหมด (दनัย, 2542 : 42) และถ้าจำแนกขนาดของอุตสาหกรรมตามสาขาการผลิตแล้ว พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (ดูตาราง ที่ 6)

ตารางที่ 6 : ขนาดของอุตสาหกรรมแบ่งตามสาขาการผลิต

หน่วย : เปอร์เซนต์

สาขาการผลิต	ขนาด		
	ใหญ่	กลาง	เล็ก
อาหารและเครื่องดื่ม	3.3	5.7	91.0
สิ่งทอและเสื้อผ้า	10.5	30.6	58.9
รองเท้าและเครื่องหนัง	11.6	19.6	68.9
อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า	9.3	16.6	74.1
อัญมณีและเครื่องประดับ	7.0	23.0	70.0
ไม้และเฟอร์นิเจอร์	1.8	8.3	89.9
ยานยนต์และส่วนประกอบ	3.8	8.8	87.5
ผลิตภัณฑ์พลาสติก	3.5	11.2	85.3
ผลิตภัณฑ์ยางพารา	5.8	17.6	76.6

หมายเหตุ : อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานเกิน 200 คน
 - อุตสาหกรรมขนาดกลาง หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานระหว่าง 50 - 200 คน
 - อุตสาหกรรมขนาดเล็ก หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน
 ที่มา : ปรับปรุงจาก ชรินทร์ มีโกคิน (2542 : 21)

ดังนั้น SMEs จึงมีบทบาทที่สำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. SMEs เป็นแหล่งผลิตและแหล่งรองรับแรงงานขนาดใหญ่ของประเทศ โดย SMEs มีการจ้างงานรวมกันถึงประมาณ 4.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 74 ของการจ้างงานในภาค อุตสาหกรรมทั้งหมด
2. SMEs เป็นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ เนื่องจาก SMEs ครอบคลุมเกือบทุก อุตสาหกรรม ไม่ว่าภาคการผลิต ภาคการค้าส่ง-ค้าปลีก และภาคบริการ และยังนำเงินตราเข้าประเทศ โดยมีมูลค่าส่งออกคิดเป็น 50% ของการส่งออกในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด นอกจากนี้ยังช่วยในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อทดแทนการนำเข้าได้อีกด้วย ทำให้สามารถช่วยประหยัด เงินตราต่างประเทศได้อีกทางหนึ่ง
3. SMEs เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ในการประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหม่ ที่ต้องการประกอบธุรกิจของตนเอง โดยเริ่มจากธุรกิจขนาดเล็กที่ใช้เงินลงทุนไม่มากนัก
4. SMEs ช่วยสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ในแง่ของการผลิตวัตถุดิบและผลิตสินค้าขั้นกลาง โดยระบบรับช่วงการผลิต (Subcontracting) ระหว่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ กับ SMEs ทำให้มีการผลิตอย่างครบวงจรและช่วยให้ไทยสามารถเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดโลกได้ เนื่องจากเป็นการนำหลักการแบ่งงานกันทำตามใช้กับระบบการผลิต ซึ่งจะช่วยให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้น
5. เนื่องจาก SMEs ใช้ทรัพยากรการผลิตภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ ทำให้วัตถุดิบ ภายในประเทศมีมูลค่าที่สูงขึ้น
6. SMEs จะช่วยเชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เช่น ภาคการเกษตร เป็นต้น และยังเป็นช่องทางในการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศได้อีกด้วย

โดยภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า SMEs มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นทั้งแหล่งผลิตและแหล่งรองรับแรงงานที่มีขนาดใหญ่ ทำให้เกิดระบบการผลิตที่ครบวงจรและมีต้นทุนที่ต่ำลง อันจะทำให้อุตสาหกรรมของไทยสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม การเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา ก็มีผลกระทบต่อการทำงานของ SMEs เช่นเดียวกัน ซึ่งบทความตอนต่อไปจะได้กล่าวถึงภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อ SMEs ในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชรินทร์ มีโกคิน. 2542. "สถานภาพของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย." ซีพอร์เศรษฐกิจ. 1(มกราคม - กุมภาพันธ์ 2542) : 21.
- ดนัย เทียนพุฒ. 2542. "ถ้าแก่และ SMEs : ทางรอดเศรษฐกิจประเทศไทย." การบริหารคน. 1(มกราคม - มีนาคม 2542) : 42.
- นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์. 2542. "บทบาทของภาครัฐในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม." ส่งเสริมการลงทุน. 2(กุมภาพันธ์ 2542) : 28.
- บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 2541. การสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. รายงานเสนอกระทรวงการคลัง ธันวาคม 2541.
- ปรัศนี. 2542. "บันได 5 ขั้น สู่การพัฒนา SMEs." ดอกเบญจ. 213(มีนาคม 2542) : 57.
- พรสรัญ รุ่งเจริญกิจกุล. 2542. "ลดความเสี่ยง เตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยกู้ SMEs." การเงินธนาคาร. 204(เมษายน 2542) : 122.
- สมชัย ตันติธนะวัฒน์. 2542. "พัฒนาการอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมไทย." ส่งเสริมการลงทุน. 2(กุมภาพันธ์ 2542) : 26.
- Anonymous. 1998. "Ranking Competitiveness." Asiaweek. (May 1, 1998) : 8.
- Ricardo Saludo and Assif Shameen. 1998. "How Much Longer?." Asiaweek. (July 17, 1998) : 41 - 55.